

MENKİBELER EKSENİNDE BİR ZAHİR-BÂTIN YOLCUSU: SOMUNCU BABA

Mahmut ULU*

Öz

Bu çalışmada Somuncu Baba'nın menkıbevi hayatının ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmanın yöntemi, literatür taramasıdır. Bilindiği gibi menkıbeler, tarihî ve topluma mâl olmuş kişilerin hayat hikâyelerinden söz eden kaynaklardır. Menkıbelerin göze çarpan ilk özelliği kahramanlarının gerçek kişiler olması ve bu kişilerin yaşadıkları zamanın ve mekânın biliniyor olmasıdır. Bununla birlikte menkıbeler ele alınan kişiler hakkında bilgi verdiği gibi devrin kültürel, sosyal, ilmî ve edebî yönüne dair mühim ipuçları içermektedir. Bu yönüyle menkıbeler tarihî veya tasavvufî bir şahsiyetin hayatının ortaya konmasında önemli kaynaklardır.

Bu bağlamda ele alacağımız ve adından çok Somuncu Baba lakabıyla tanınan Şeyh Hâmid-i Veli, Anadolu tasavvuf anlayışı için oldukça mühim bir şahsiyettir. Gerek yazdığı eserlerle ve gerekse yetiştirdiği talebeler vasıtasıyla yaşadığı asrı ve sonraki asırları tasavvuf anlayışı yönüyle önemli ölçüde etkilemiştir. O, Anadolu'da kurulan bazı tarikatlara öncülük etmek, halife yetiştirmek ve eser yazmak suretiyle bu tesiri icra etmiştir. Kendisi müstakil bir tarikat kurmamakla birlikte, bir Türk tarikatı olarak kurulan Bayramiyye'nin kurucusu olan Hacı Bayram-ı Veli'nin şeyhidir. Ayrıca o, bilinen Melamilik özelliğini Hacı Bayram-ı Veli silsilesi ile Bıçakçı Ömer Dede'ye aktarması yönüyle Melamiyye'nin de öncülerinden kabul edilebilir.

Somuncu Baba'nın hayat yolculuğu zahir ve bâtın olmak üzere iki yönlü ele alınabilir. Bunlardan zahir yolculuğu Kayseri'de doğumuyla başlamış, önce Şam'a sonra Erdebil'e uzanmış, daha sonra tekrar Kayseri, Bursa, Hicaz ve Aksaray seyriyle son bulmuştur. Bâtını yolculuğu ise yine zahir yolculuğuna paralel bir şekilde bahsi geçen şehirlerdeki, özellikle Şam ve Erdebil, tasavvufî terbiye ve seyr ü sülukunu tamamlama süreci olarak gerçekleşmiştir. Onun, zahir ve bâtın yolculuğuna dair kaynaklarda sınırlı bilgi bulunmakla birlikte, daha çok menkıbevi anlatılarla günümüze ulaştığı söylenebilir. Diğer yandan ondan bahseden kaynaklarda yer alan menkıbelerin ilk kaynaktan başlamak üzere birbiriyle aynı veya yakın olduğu bir bakıma küçük farklarla birbirinin tekrarı olduğu görülür. Bununla birlikte onun hakkında nakledilen menkıbeler hem hayatı hem de tasavvufî görüşlerinin anlaşılmasını sağlayan bilgiler olması yönüyle kıymete haizdir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Menkıbe, Somuncu Baba, Zahir, Bâtın.

AN APPARENT MYSTERIOUS TRAVELER IN THE AXIS OF LEGENDS: SOMUNCU BABA

Abstract

In this study, it is aimed to reveal the epic life of Somuncu Baba. The method of the study is literature review. As it is known, legends are sources that talk about the life stories of historical and social figures. The first striking features of the legends are that their heroes are real people and the time and place where these people lived are known. However, the legends not only give information about the people discussed, but also contain important clues about the cultural, social, scientific and literary aspects of the period. In this respect, legends are important sources in revealing the life of a historical or mystical personality.

Sheikh Hamid-i Veli, who we will discuss in this context and who is known by the nickname Somuncu Baba, is a very important figure for Anatolian Sufism. He significantly influenced the century he lived in and the following centuries in terms of his understanding of Sufism, both with the works he wrote and the students he trained. He exerted this influence by leading some sects established in Anatolia, training caliphs and writing works. Although he did not establish an independent sect, he was the sheikh of Hacı Bayram-ı Veli, the founder of Bayrâmiyye, the first sect

* Dr., Eğitimci-Yazar, Aksaray Valiliği, Aksaray/Türkiye, mahmut.ulu@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3030-0827

---

established as a Turkish sect. In addition, he can be considered as one of the pioneers of Melamiyye, in that he transferred the well-known Melami characteristic to Bıçakçı Ömer Dede with the line of Hacı Bayram-ı Veli.

Somuncu Baba's life journey can be considered in two ways, apparent and mysterious. His apparent journey began with his birth in Kayseri, first extended to Damascus, then to Erdebil, and then ended with the course of Kayseri, Bursa, Hejaz and Aksaray again. The esoteric journey, on the other hand, was realized as a process of completing the mystical training and navigating leech in the cities mentioned, especially Damascus and Ardebil, in parallel with the outward journey. Although there is limited information in the sources about his aforementioned exoteric and esoteric journey, it can be said that he has reached the present day mostly with anecdotal narratives. On the other hand, it is seen that the legends in the sources that mention him are the same or close to each other, starting from the first source, and in a way they are the repetitions of each other with small differences. However, the tales about him are valuable in that they provide information that enables to understand both his life and his mystical views.

Anahtar Kelimeler: Sufism, Legend, Somuncu Baba, Apparent, Mysterious.

Giriş

Bilindiği gibi menkıbeler tarihî ve topluma mâl olmuş kişilerin hayat hikâyelerinden söz eden kaynaklardır. Menkıbelerin göze çarpan ilk özelliği kahramanlarının gerçek kişiler olması ve bu kişilerin yaşadıkları zamanın ve mekânın biliniyor olmasıdır. Bununla birlikte menkıbeler ele alınan kişiler hakkında bilgi verdiği gibi devrin kültürel, sosyal, ilmî ve edebî yönüne dair mühim ipuçları içermektedir. Bu yönüyle menkıbeler tarihi veya tasavvufî bir şahsiyetin hayatının ortaya konmasında önemli kaynaklardır.

Konumuzun hemen başında bir noktaya temas etmek isteriz. Veli olarak bilinen zatların hayatında veya vefatlarından sonra anlatılan keramet motifli olayların menkıbelere dayalı bir kùltten ibaret olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte Allah'ın veli ve salih kullarını gözetip onlara dünyada bir takım müjdelere verdiğiğini bildiren naslar da vardır. Kerametlerin duaların kabul edilmesi, Allah'ın yardımıyla meşru arzuların gerçekleşmesi, sadık rüyalar görülmesi ve istikamet üzere yaşamaya muvaffak olunması şeklinde ortaya çıkabileceği kaydedilmiştir (Uludağ, 2002: 25-270).

İslam tasavvuf tarihinde, hakkında kerametvari anlatılar bulunan pek çok sufi vardır. Hatta bu konuyla ilgili önemli hacimde bir literatür meydana gelmiş, pek çok tabakat türü eser telif edilmiştir. Şeyh Hâmid-i Velî de hakkında menkıbeler anlatılan ve tabakat türü eserlere konu olmuş tarihî ve tasavvufî şahsiyetlerden biridir. Ancak onun menkıbelerine yer veren kaynaklar sınırlı olduğu gibi genellikle aynı menkıbenin ilk kaynaktan başlamak üzere diğerlerinde birbiriyle aynı veya yakın olduğu görülür. Bununla birlikte onun hakkında nakledilen menkıbelerin onun hem hayatına hem de tasavvufî görüşlerine yer vermesi bakımından kıymete haiz olduğu söylenebilir. Bu çalışmada öncelikle kısaca Şeyh Hâmid-i Velî'nin tarihî hayatı, daha sonra onun hakkında kaydedilmiş menkıbelerden bu gün için tespit olunanlar ekseninde menkıbevi hayatı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. Tarihî Hayatı

Adından çok Somuncu Baba namıyla bilinen Şeyh Hâmid-i Velî (ö. 815/1412) Kayseri'de dünyaya gelmiştir (Lâmîî Çelebi, 2016: 884; Mecdî, 1989: 74; La'lizâde (yz), 128a; Hoca Sadettin, 1979: 2/79). Bununla birlikte onun doğum yeri ile ilgili farklı görüşler de mevcuttur. *Mir'âtü'l-Işk* müellifi Abdurrahman el Askerî onun Aksaray'da doğduğunu kaydederken (Erünsal, 2003: 103-104) Şinasi Çoruh herhangi bir kaynak zikretmeden doğum yeri olarak İran'ın Güney Azerbaycan bölgesindeki Hoy şehrini gösterir (Çoruh, t.y.: 111).

Kaynaklarda, onunla ilgili birbirine benzemekle birlikte çok sayıda farklı isim zikredilmiştir. Şeyh Hâmid-i Velî'nin gerçek adıyla ilgili müridi Kemal Ümmî bir mersiyesinde "*Abdullah idi ismi, bu idi adet ü resmi/ Kî hergiz düzmedi cismi, o cânın mûteber kıldı.*" şeklinde adının Abdullah olduğunu (Kemal Ümmî (yz), no:41/101), mezkûr eserin başka bir nüshasında ise "Ubeydullah" (Kemâl Ümmî (yz), no: 3357/73b) şeklinde kaydetmiştir. Belgelerin çoğunda ise onun adı Şeyh Hâmid veya Şeyh Hâmid-i Velî olarak geçmektedir (Belge 1; Belge 2; Belge 3). Bununla birlikte tabakat kitapları ve diğer eserlerde geçen Hâmid-i Kayserî, Şeyh Ebu'l-Hamîdüddîn-i Aksarayî, Hamîdüddîn-i İbn-i Musâ, Hamîdüddîn-i Aksarayî, Hamîd İbni Musa, Hamîdüddîn bin Musa, Ebu Hamîd-i Velî, Şeyh Hâmid-i Velî, Hamîd-i Aksarayî, Ebu Hamîd Aksarayî, Somuncu Baba, Ekmekçi Koca isimlerinin tamamı Somuncu Baba hakkında kullanılmıştır (Lâmîî Çelebi, 2016: 885; Taşköprülüzâde, 2007: 67; Hoca Sadettin, 1979: 2/43; Atâî, 1989: 64; Harîrîzâde (yz), 430: 172a; Sarı Abdullah, 1967: 248; Aynî, 2019: 96; Ulu, 2021: 17). Öte yandan o, Bursa'da bulunduğu sıralarda "Somunlar müminler, Somunlar müminler." diyerek ekmek dağıtması nedeniyle adından çok "Somuncu Baba" namıyla tanınmıştır (Sarı Abdullah, 1967: 252; Aynî, 2019: 94).

İlk tahsilini babasıyla yapan Somuncu Baba (Akgündüz, 2009: 55; Erünsal, 1995: 302) âlim ve arif olması yönüyle temayüz etmiştir. Mecdî Mehmed Efendi, onun zahir ve bâtın ilimlerinin cümlesinde faydalı bir kimse olduğunu kaydetmiştir (Mecdî, 1989: 74). Temel tahsilini tamamladıktan sonra ilmini ve tasavvufi bilgisini artırmak için Şam'a giden Somuncu Baba (Aynî, 2019: 94; Şahin, 2009: (37) 377) Bayezidiyye Hankâhı'nda, Şadiî Rumi'den ders almıştır (Taşköprülüzâde, 2007: 35; Müstakimzâde Süleyman (yz), 3357: 1b, 2a; Akgündüz, 2009: 55). Sarı Abdullah Efendi, (1967: 248) onun Şam'da ilim tahsilini yaptıktan sonra Bayezidiyye tekkesinde bir şeyhin hizmetinde bulunduğunu kaydetmiştir.

Somuncu Baba, babası vasıtasıyla Sühreverdiyye'nin Ebheriyye koluna intisab etmiştir (Akgündüz, 2009: 55; Erünsal, 1995: 302). Sarı Abdullah Efendi'nin ifadesiyle Şam'da Bayezidiyye tekkesinde bir şeyhin hizmetinde bulunsa da bu süre içerisinde aradığı iç huzuru bulamadığı ve bu nedenle bir arayış içinde olduğu belirtilmiştir. Bu arayış neticesinde Erdebil'e giderek Safiyyüddîn Erdebilî'nin (ö. 735/1334) oğlu Sadreddîn-i Erdebilî'ye (ö. 794/1391) intisap etmiş ve tasavvufi icazetini almıştır (Atâî, 1989: 74).

Somuncu Baba, Erdebil'de Sadreddin Erdebilî'nin terbiyesinde sülukunu tamamladıktan sonra Anadolu'ya halkı irşat için görevlendirilmiştir. Kayseri'ye gelerek irşat faaliyetlerine başlayan Somuncu Baba, bu sıralarda Ankara'da müderrislik yapan Hacı Bayram-ı Veli'yi davet etmiş, bir bayram günü Kayseri'de buluşmuşlardır (Erünsal, 2014: 377; Bayramoğlu, 1989: 1/19). Bir süre Kayseri'de halkı irşat ettikten sonra Hacı Bayram-ı Veli ile beraber Bursa'ya gitmiştir (Cebecioğlu, 2008: 18). Bursa'da kendini gizlemiş ancak Ulu Cami'nin açılışında okuduğu hutbeyle tanınmış, oradan hacca gitmiş, hac dönüşü Aksaray'a yerleşmiştir. Somuncu Baba, ömrünün geri kalan kısmını Aksaray'da müritlerinin eğitimiyle meşgul olarak geçirmiştir (Harîrîzâde (yz), 430: 172a; Erünsal, 2003: 202; Aynî, 2019: 97).

Somuncu Baba, muahhar birkaç kaynak (Akgündüz, 2009: 84-88) dışında tarih ve tabakat türü kaynakların hemen tamamının kaydettiğine göre Aksaray'da vefat etmiştir. Kabri Aksaray'da bulunmaktadır (Lâmiî Çelebi, 2016: 884-885; Mecdî Mehmed Efendi, 1989: 75; Taşköprülüzâde, 2007: 67; Hoca Sadettin, 1979: 5/43; Sarı Abdullah, 1967: 252; Erünsal, 2003: 202; Çelebi, 2006: 3/262; Aynî, 2019: 97). Arşiv belgelerine bakıldığı zaman yine onun Aksaray'da metfun olduğuna dair kaynaklarda geçen bilgilerin teyit edildiği görülür (Belge 4).

Kemal Ümmî (ö. 879/1475) bir mersiyesinde Somuncu Baba'nın vefat tarihine şu şekilde işaret etmiştir:

“Nebinin hicretinden bil sekiz yüz on beşinci yıl

Berat düninde ol fazıl bu menzilden sefer kıldı” (Kemal Ümmî (yz), no: 41/101).

Mersiyede Somuncu Baba'nın vefat tarihinin 15 Şaban 815 olduğu açıktır. Aynı tarihi benzer şekilde Hüseyin Vassaf, *Sefîne*'de “Tâc-ı ârifin terkibi târîh-i intikâlleri olan 815/1412'i iş'âr eder.” diyerek zikredilmiştir (Vassâf, 2006: 2/434). Hacı Bayram-ı Veli soyundan gelen Fuat Bayramoğlu, *Hacı Bayram-ı Veli Yaşamı Soy*u adlı eserinde pirin vefatını aynı şekilde 15 Şaban 815 olarak vermiş, hatta detaylandırarak 20 Eylül 1412 tarihini kaydetmiştir (Bayramoğlu, 1989: I/22). Ancak bahsi geçen hicri tarihin miladi takvimdeki karşılığı 20 Kasım 1412 tarihidir (Ulu, 2021: (5/1) 138).

Somuncu Baba, Anadolu'da tasavvuf kültürünün yerleşmesi hususunda etkisi olan sufilerdendir. O, Anadolu'da kurulan bazı tarikatlara öncülük etmek, halife yetiştirmek ve eser yazmak suretiyle bu tesiri icra etmiştir. Kendisi müstakil bir tarikat kurmamakla birlikte bir Türk tarikatı olarak kurulan ilk tarikat olan Bayramiyye'nin (Kızıler, 2016: 610) kurucusu olan Hacı Bayram-ı Veli'nin şeyhidir (Taşköprülüzâde, 2007: 68). Ayrıca o, bilinen Melamilik özelliğini Hacı

Bayram-ı Veli silsilesi ile Bıçakçı Ömer Dede'ye aktarması yönüyle Melamiyye'nin de öncülerinden kabul edilebilir (Vicdâni, 1995: 27-43; Gölpınarlı, 2015: 40-41; Ulu, 2021: (5/1), 138).

Onun tarikat silsilesi, Erdebil'de intisap ettiği Sadreddîn Erdebilî vasıtasıyla Safeviyye tarikatının kurucusu Safiyyüddîn Erdebilî'ye ulaşmaktadır. Silsile, Safiyyüddîn Erdebilî'den sonra İbrahim Zâhid Geylanî'de (ö. 700/1301) Halvetiyye, Kutbüddîn Ebherî'de Ebheriyye, Ebü'n-Necib es-Sühreverdi'de Sühreverdiyye silsilesiyle birleşmektedir. Böylelikle Cüneyd-i Bağdadî ve Hasan-ı Basrî vasıtasıyla Hz. Ali'ye ulaşmaktadır. Somuncu Baba'nın tasavvufî terbiyesini Sadreddîn-i Erdebilî'den almakla beraber Bayezid-i Bistamî'nin ruhaniyetinden feyz aldığı kaydından hareketle Üveysî olduğu da söylenmiştir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 44; İbrahim Has Halvetî, 2017: 360; İsmail Hakkı Bursevî, 230/63a-b). Onun Üveysîlik silsilesi Şadî-i Rumî, İbrahim el-Basrî ve Ebu'l-Hasan Harakanî vasıtasıyla Bayezid-i Bistami'ye ulaşmaktadır. Dolayısıyla Bayezid-i Bistamî'nin temsil ettiği Tayfuriyye vasıtasıyla Nakşibendiyye Tarikatı silsilesiyle de birleşmektedir (Lâmîî Çelebi, 2016: 885; Taşkoprülüzâde, 2007: 35; Aynî, 2019: 95; Şahin, 2009: (37)/377; Sheikh, 2012: 316; Bahadıroğlu, 2000: (21) 360; Kızıler, 2016: 613; Ulu, 2021: (5/1), 138). Bununla birlikte, onun Halvetiyye silsilesiyle birleşen bir silsilenin devamı olması, tarikat uygulamalarında halvete önem vermesi ve eserlerinde açıkça görüldüğü üzere Halvetiyye adap ve erkânına benzer bir usulü takip etmesi dikkate değerdir.

Somuncu Baba'ya atfedilen üç eser bulunmaktadır. Bunlar: *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn* (Şeyh Hâmid, (yz), 235b; Vassaf, 2006: 2/434; Bursalı Mehmet Tahir Efendi, t.yok: I/103), *Zikir Risâlesi* (Şeyh Hamîd (yz), 2-7) ve *Silâhü'l-Mürîdîn* (Şeyh Hamîd, (yz), 10-14) adlı tasavvufî içerikli eserlerdir (Akgündüz, 2009: 445-450).

2. Menkıbevi Hayatı

Tarihî hayatıyla ilgili son dönemlerde sıklaşmak kaydıyla önemli ölçüde çalışma yapılan Somuncu Baba'nın menkıbevi hayatına dönük bazı kurgusal romanlar (Ulu, 2013; Sağlam, 2014; Duman, 2019) dışında yetkin bir çalışma yapılmamıştır. Oysa onu günümüze taşıyan eserlerin başında özellikle menkıbeler geldiğini daha önce belirtmiştik. Şimdi kaynaklarda geçen menkıbelere yer verelim.

2.1. Ekinsiz Tarla

Somuncu Baba namıyla bilinen Şeyh Hâmid-i Velî hakkında anlatılan menkıbelerin ilkinde *Nefehat Tercümesi*'nde rastlamaktayız. Burada anlatılan menkıbeye göre Somuncu Baba ömrünün son demlerinde Aksaray'a gelmiş ve orada dervişlerle iştiğal edip onları irşat etmiştir. Onun sohbetleri sayesinde sayısız hak talipleri nefsanîyet bataklığından çıkıp ruhaniyet burcuna yükselmiştir. Aksaray'da derviş yetiştirmekle meşgul olan Somuncu Baba hem kendi geçimi hem de mahrumların rızkının temini için küçük bir tarla edinmiştir. Bu tarlasını çiftçi olan dervişlerinden birine ekmesini söyler. O derviş de Somuncu Baba'nın talep ve tarifıyla tarlanın bir kısmını kendisi için bir kısmını da şeyhi için eker. Baharla çimlenen ekin, mevsim yaza dönünce başağa durur. Derviş, hasat zamanı tarlaya gittiğinde bakar ki, kendisi için ektiği taraf gayet verimli iken Somuncu Baba için ektiği taraf kavrulmuş, mahsul vermemiştir. Bir süre Somuncu Baba da tarlanın başına varır. Şeyhini gören dervişin hali gariptir. Mahcup bir şekilde boyun bükür. Somuncu Baba dervişine: "Bu tarlanın hangi tarafı bizimidir?" diye sorunca derviş, verimsiz tarafı işaret etmekten çekindiğinden kendisi için ektiği ve bol mahsul veren tarafı göstererek: "Bu taraf sizindir efendim." der. Somuncu Baba bu duruma çok üzülür. Onun üzüldüğünü gören derviş, şeyhine üzüntüsünün sebebini sorar. O da dervişine şöyle cevap verir: "Hiç dünyamızın onduğu yoktu. Acaba bu hangi günahımızdan oldu?" (Lâmîî Çelebi, 2016: 884, 885).

Görüldüğü gibi Somuncu Baba ömrü boyunca bilinmek, tanınmak gayretini terk etmiş, topraktan gelecek nimetleri bile dünyanın tuzakları olarak görmüştür. Nitekim o bize ulaşan iki şiirinden birinin son kıtasında “Bırak ey Hamîda varı/ Görsem dersin ol yâr/ Göricek ol tecellâyı/ Ondan özge kemâl olmaz.” (Ergün, 1938: 179) diyerek dünya ve içindekilere karşı bakışını izhar etmiştir.

Menkıbe, neredeyse aynı şekliyle Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku's-Şekâik* adlı eserinde, Taşköprizâde'nin *eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinde ve İbrahim Has Halvetî'nin *Tezkiretü'l-Has* adlı eserinde yer almıştır. Bu menkıbede şeyh (Somuncu Baba) tarlanın yanından geçerken müridine sorar: “Bu tarlardan hangisi senin hangisi benim için ekildi?” Mürit şeyhinden utandığı için tarlanın kendisi namına ektiği tarafını gösterir. Bunun üzerine şeyhin canı sıkılır ve şeyh kederlenir. Mürit, şeyhin kederlenme sebebini sorunca Somuncu Baba: “Benim için ekilen arazi çok mahsul vermiş. Bu ancak benden kaynaklanan büyük bir günah sebebiyle olabilir.” şeklinde cevap verir (Mecdî Mehmed Efendi, 1989: 75; Taşköprülüzâde, 2007: 67; İbrahim Has Halvetî, 2017: 360, 361).

Yukarıda da belirtildiği gibi Somuncu Baba dünya nimetlerinin daha önceden kendisine verilmediğini, bu hadisede onca bolluğun bir günahına karşılık olduğunu düşünerek ve bunun neticesinde üzülen adeta bâtin hislerini zahir lisanıyla mâsivaya aldanmamak şeklinde öğütlemiştir.

2.2. Hacı Bayram-ı Veli ile Buluşmaları

Somuncu Baba hakkında kaynaklarda yer alan menkıbelerden biri de onun Hacı Bayram-ı Veli ile buluşmasıdır. Bilindiği gibi İslam tasavvuf tarihinde bu tür buluşmalara rastlanır. Genellikle talep eden veya arayan makamında olan mürit, kendisini teslim edeceği bir mürşit ararken kimi zaman da mürşit yetiştireceği müridini arar. Örneğin Şems-i Tebrîzî (ö. 645/1247) bir mürşit olarak kendine mürit arayıp Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'yi (ö. 672/1273) bulurken (Öngören, 2004: 29/442), Cemâl Halvetî (ö. 899/1494) Yahya-yı Şîrvânî'ye (ö. 862/1457) talebe olmak maksadıyla yola çıkan bir mürittir (Ulu, 2021: 151).

Kayıtların bir kısmına göre Somuncu Baba, burada verilen örneklerden ilkinde olduğu gibi kendisine bir mürit aramıştır. Bu mürit o sıralar Ankara'da Kara Medresede müderrislik yapan Numan b. Ahmed'den (Hacı Bayram-ı Veli) başkası değildir.

Somuncu Baba, Kayseri'de halkı irşat ile meşgul iken o sıralar Ankara'da müderrislik yapan, adını sıklıkla duyduğu ve civarda bir tabirle ilmiyle nam salmış olan Müderris Numan ile buluşmuştur. (Erünsal, 2014: 377; Bayramoğlu, 1989: I/19; Karabulut, 1994:116;) Tarih yaklaşık 1393'tür. Nakledildiğine göre Somuncu Baba bir gün talebelerinden Şeyh Şücâeddîn'i Ankara'ya, Müderris Numan'ı davet etmesi için yollar. Şeyh Şücâeddîn, Ankara'ya (Engüri) varınca onu medresede ders verirken bulur. Bunun üzerine Müderris Numan'a şeyhinin davetini iletir. Müderris Numan da daha önceden kendisine yapılan pek çok daveti reddetmesine rağmen bir şeyhten gelen daveti kabul eder ve “Davete icabet lazımdır.” diyerek hazırlığını yapar ve yola çıkar. Şeyh Şücâeddîn ile yaptığı yolculuk sonunda Kayseri'ye varır ve Somuncu Baba ile buluşur. Bir süre sohbet ettikten sonra Somuncu Baba'ya mürit olur. (Hızlı, 1987: 2/2/269)

Farklı bir kayıt ise Melami kaynaklardan biri olan *Mir'atü'l-Işk* adlı eserde yer almıştır. Buna göre arayışta olan Somuncu Baba değil Hacı Bayram-ı Veli'dir. Mezkûr eserde Somuncu Baba ile Hacı Bayram-ı Veli'nin buluşması şu şekilde kaydedilmiştir: Nakledildiğine göre Somuncu Baba Bursa'da Ulu Cami'nin açılışı sırasında okuduğu hutbe ile tanınmış ve sadece bir ekmeğe olmadığı aksine mükellef bir âlim olduğu hatta yaptığı hutbedeki derin manalar nedeniyle bir arif olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine ahalinin ona olan ilgisi artmış, o da bu tanınmışlıktan kaçınması ve sırrının ortaya çıkması nedeniyle hacca gitmek üzere Bursa'dan ayrılmıştır. Bu yolculukta Adana

ilinde Ceyhun suyunun kenarında Sis Kalesi'nin dağ yamaçlarında bir köyde Nebi Sufi adında bir müridinin evinde misafirdir. Hacı Bayram-ı Veli yanına aldığı adamları ile Somuncu Baba'yı aramaktadır. Nihayet Adana'ya varınca Nebi Sufi'nin evini sorar. Ahali ise o zatın fakir olduğunu, onun evinde rahat edemeyeceğini bu nedenle zengin bir konağa gitmesini tembihler. Ancak Hacı Bayram-ı Veli onların sözünü dinlemez. Nebi Sufi'nin evini bularak Somuncu Baba ile buluşurlar (Erünsal, 2003: 202).

Bu buluşmanın Somuncu Baba'nın hac dönüşü gerçekleştiği ikilinin sohbetinin ilerleyen faslından anlaşılmaktadır. Nitekim Somuncu Baba, Ankara Savaşının akıbetinden sormuş, durumun ne olduğuna dair Hacı Bayram-ı Veli'den malumat almıştır. Buna göre hal nice oldu diye soran Somuncu Baba'ya Yıldırım Han'ın öldüğü haberini vermiştir. Ardından Somuncu Baba, neden kendisini bulduğunu sormuş o da size hizmet etmeye geldim diyerek maksadını açıklamış ve derviş olma muradını dile getirmiştir. Ancak Somuncu Baba dervişliğin yokluk olduğunu söyleyerek Hacı Bayram-ı Veli'yi uyarır. Bunca yokluk içinde sen bize uyamazsın der. Sonra da yanındaki adamlarını göndermesini ister ve o da yanındaki adamlarını azad ederek dervişlik kisvesine bürünür (Erünsal, 2003: 202, 203).

2.3. Halka-ı Zikrullah

Somuncu Baba henüz bu isimle anılmazdan evvel Erdebil'de yaşadığı bir hadise menkıbeye konu olmuştur. Buna göre tasavvufî terbiyesinin nihayete yaklaştığı bir zamanda Hoy şehrinde Makâm-ı Şems-i Tebrizî diye bilinen mesire alanında şeyh, büyük bir zikir halkası tertip eder. Bu halka bir bakıma icazet ve yeterlilik tecrübesidir. Bu zikir tam üç gün sürer. Sarı Abdullah Efendi, Semerât'ta bu zikrin haşmetiyle ilgili şu ifadelerle yer verir:

“Öyle bir zikir ki velvelesiyle yer, gök, dağ ve çöl zelzele gibi sarsıldı. Gökte melekler bile buna hayret etti. Sanki tur dağında hak tecelli etti. Sanki dağ yarıldı ve raks etti. Sen dağın oynadığını gördün mü hiç? Hatta o zikrin yapıldığı sırada otlamakta olan birkaç koyun sürüsü yeme içmeden vazgeçerek oldukları yerde meleyerek ağladılar. Bir kıyamet günü numunesiydi o gün sanki.” (Sarı Abdullah, 1967: 250).

Menakıpnamelerin bir özelliği olan abartı unsurunu burada görmekte birlikte zikrin azametine dair ipuçları da görüyoruz. Demek ki büyük bir kalabalık toplanmış ve zikrin ihtişamıyla sanki yer gök inlemiştir. Menkıbenin devamında zikrin sonunda dervişlerin şeyhlerinin elini öperek gitmelerine rağmen Somuncu Baba ortalıkta görünmez. Aradıklarında onu bir köşede zikrin etkisiyle kendinden geçmiş bir halde, *Semerât*'ta geçen ifadeyle “mumla yanan pervane gibi yanmış bir durumda” bulurlar. Bunun üzerine şeyh ona bir takım nasihatlerde bulunur ve Anadolu'ya gitmesini tembihler. O da vakit kaybetmeden yola düşer (Sarı Abdullah, 1967: 251).

Burada anlatılan menkıbe bununla bitmez. Hikâyenin asıl can alıcı kısmı devamında karşımıza çıkar. Zira dervişler onun kendilerinden evvel süluku tamamlamasını çekemez ve Hoca Ali isminde biri: “Ebu Hâmid, İran'daki sıraları Anadolu'ya götürüyor.” diyerek menfi propaganda yapar. Bu oldukça ciddi bir iddiadır. Şeyh ise bu propagandaya karşı doğrudan Şeyh Hâmid'i savunmak yerine hâl ilmiyle meselenin hallolması yolunu tercih eder. Bu maksatla dervişlerini toplayarak Ebu Hâmid'i takip etmelerini, Ebu Hâmid gözden kayboluncaya kadar onun ardından bakmalarını tembihler. Sonra da Ebu Hamid'in giderken geriye dönüp kendilerine bakıp bakmayacağına dikkat etmelerini söyler. Devamında ise “Eğer geriye dönüp bakarsa bizim için ve İran için korkulacak bir şey yoktur.” der. Dervişler, şeyhin dediğini yaparlar ve Ebu Hâmid'in ardından bakarlar. O da tam tepeyi aşacağı sırada geriye döner ve bakar. Hem de iki kez (Sarı Abdullah, 1967: 251, 252).

2.4. Emir Sultan ile Karşılaşması ve Ateşsiz Fırın

Bazı muahhar kaynaklarda onun Emir Sultan ile karşılaşması bir menkıbe olarak karşımıza çıkmaktadır. Somuncu Baba'nın bu isimle anılmasına da vesile olacak ekmeklerine (Erünsal, 2003: 204; Bursalı, ? : I/103) olan ilgi Emir Sultan'ın dikkatini çeker. Bunun üzerine halkın Somuncu Baba diye bildiği zatın kim olduğunu merak eder ve bunu öğrenmek için fırınına gitmeye karar verir. Somuncu Baba bir gün fırına ekmeklerini sürmüş pişmelerini beklerken yanına Emir Sultan gelir. Elinde bir çömlek vardır. Selam ile fırına girer. Somuncu Baba da selamına mukabele eder. Emir Sultan, elindeki yemek çömleğini Somuncu Baba'ya verip içindekinin pişirilmesini rica eder. Somuncu Baba kabı alıp fırının ağzından içeri sürmek isterse de çömleği fırına bilerek sokmaz. Bir daha dener yine olmayınca Emir Sultan'a döner: "Evlad! Çömlekçilik senin işin. Onu fırına senin sürmen daha uygundur!" der. Emir Sultan şaşırmıştır. Geçmişte çömlekçilikle uğraştığını nereden bilmektedir bu zat? Somuncu Baba'nın bir Allah dostu olduğu yönündeki düşünceleri artan Emir Sultan: "Peki!" diyerek çömleği alır ve fırının gözünden içeri rahatlıkla sürer. Fakat fırında ateş yoktur. Somuncu Baba fırının ağzını kapattıktan sonra: "Bekleyelim birazdan pişer." diye buyurur. Bir müddet bekledikten sonra kapak açılır. Fırında ateş olmadığı halde yemeğin piştiğini gören Emir Sultan, Somuncu Baba'nın büyük velilerden olduğunu iyice anlar. Orada dost olurlar ve sohbet ederler (Çoruh, t.y.: 96-98; Başer, 1995: 39-40; Ulu, 2020: 39).

2.5. Ulu Cami'nin Açılması ve Sırrın Ortaya Çıkması

Somuncu Baba ile ilgili nakledilen bir diğer menkıbe onun Bursa Ulu Cami'de hutbe okuması ve bu hutbe ile ilmi ve irfânî yönünün ortaya çıkmasına dayanmaktadır. Menkıbe *Nefahâtü'l Üns*'te (Lâmiî Çelebi, 2016: 885), *Osmanlı Bilginleri*'nde (Taşköprülüzâde, 2007: 67) daha muhtasar ele alınmışken Sarı Abdullah Efendi'nin *Semerât*'ına görece daha detaylı işlenmiştir. Sarı Abdullah Efendi'nin diğer kaynaklara nazaran biraz daha etraflıca ele aldığı bu menkıbe muahhar kaynaklarda genişletilerek nakledilmiştir (Şahin, 1995: 17-19; Ulu, 2020: 40-44).

Buna göre Niğbolu Zaferi'nden sonra Ulu Cami yapılmış, açılış günü gelmiştir. Bir cuma günü Hünkâr mahfilinde oturan Yıldırım Han, Emir Sultan'ı yanına çağırır: "Açılış hutbesini sen oku!" der. Emir Sultan: "Sultan baba! Bu devirde, bu iklimde ilim ve irfanda civarın en büyüğü aramızda dururken bize hutbe okumak düşmez." der. Emir Sultan'ın sözlerine şaşırın Sultan: "Kimmiş o?" deyince, Emir Sultan:

"Halkın Somuncu Baba diye bildiği Şeyh Hâmid-i Velî'dir. O kendisini gizliyor ama biz onun halinden haberdarız. Hem zahir hem batın ilimlerinde deryayı muhit bir zattır. Ulu bir bilgedir. Ulu Cami'nin açılış hutbesini okumak da ancak ona münasıptır." der.

Bunun üzerine Sultan, görevi Somuncu Baba'ya verir. Emir Sultan, safların arasından geçerek yanına diz çöktüğü Somuncu Baba'ya: "Şeyhim! Bu cuma Ulu Cami'nin ilk cuması. Bu görev sizindir. Sultan bize havale etti. Lakin siz varken bu işin bize münasip olmadığını söyledim. O da hutbeyi sizin okumanızı murad eyledi." der. Somuncu Baba: "Ah Emir'im sırrı faş ettin. Bizim gidiş beratımızı verdin." diye karşılık verir. Somuncu Baba, caminin açılış olduğundan açan manasına gelen Fatiha suresinin tefsirini yapacaktır. Hutbeye çıkınca: "Bazı âlimlerin, Fatiha-i şerîfenin tefsîrinde anlayamadığı kısımlar vardır. Onun için bu surenin tefsirini yapalım." buyurarak Fatiha suresinin tefsirini yapar. Nakledildiğine göre Somuncu Baba, öyle bir hutbe irat eder ki, o zamana kadar Bursalılar öyle bir hutbeyi hiç işitmemişlerdir. Nice hikmetli sözler söyler. Herkes hayretinden şaşırıp kalır. Bursalılar, bundan sonra Somuncu Baba'nın büyüklüğünü anlar. İlkini herkesin anladığı, ikincisini çoğunluğun anladığı, üçüncüsünü azınlığın anladığı, dördüncüsünü ariflerin anladığı diğerlerini cemaatten kimsenin anlayamayıp üçler, yediler, kırklar ceminin ruhaniyetiyle meclise katılan velilerin anladığı ve aşk makamlarında peygamberlerin nezaretinde

yaptığı tefsirlerin ardından, minberden ağır ağır iner. Namaz bitince camide bir kıpırdanma olur. Somuncu Baba'yı arayan cemaat caminin üç kapısından hangisine bakmışsa tereddütsüz o kapıya yönelir. Vardığı kapıdan geriye dönen olmaz (Sarı Abdullah, 1967: 252, 253; Başer, 1995: 40, 41; Üşenmez, 2012: 236, 237; Ulu, 2020: 40-44).

2.6. Şüpheli Ot

Somuncu Baba'nın Bursa'da tanınmasından sonra buradan ayrılmaya karar vermesi de yine bir menkıbeyle anlatılmıştır. Buna göre o Bursa'da tanınınca ahalinin yoğun teveccühüyle karşılaşır. Ancak o bu teveccühten hoşlanmaz. Zira gizlenmeyi tercih etmekte Askerî'nin dediği gibi Bursa sokaklarında "budela sıfat" yürümekle pinhan olmaktadır (Erünsal, 2003: 204). Pinhan tuttuğu sırrı faş olunca Bursa'dan ayrılmaya karar verir (Harîrîzâde (yz), 430: 172a). Bu ayrılma esnasında yaşanan şüpheli ot meselesi kaynaklarda şu şekilde geçer: Nakledildiğine göre Somuncu Baba, Bursa'dan ayrılmak üzere yola çıkar. Tam bu sırada Molla Fenârî yoluna çıkar. Fatih tefsirindeki derinliği ve kendi zihnindeki bir takım müşkülliği giderdiği için medresedeki vazifesinden kazanıp biriktirdiği 5000 akçeyi Somuncu Baba'ya vermeyi teklif eder. Bu akçelerin helal olduğunu ve almasında bir beis olmadığını vurgular. Bunun üzerine Somuncu Baba, o akçelerin içinden birini alarak merkebine ot alınmasını ister. Alınan otu merkebin önüne attıklarında merkep ota bevleder. Bunun üzerine Somuncu Baba şöyle der: "Benim merkeğim şimdiye kadar şüpheli bir şey yememiştir. Demek ki ot, şüpheli bir parayla alınmıştır." (Sarı Abdullah, 1967: 253; Başer, 1995: 41; Üşenmez, 2012: 236).

Yoluna devam eden Somuncu Baba, Molla Fenârî'nin gitmemesi ve Bursa'da kalması yönündeki ricasını kabul etmez. Ancak Bursa için dua etmesi isteğini geri çevirmez. Somuncu Baba, Bursa için bereketli ve yeşil bir şehir olması için dua eder. Dua ettiği çınara "Dua Çınarı" dediği kaydedilmiştir (Başer, 1995: 42; Üşenmez, 2012: 237).

2.7. İneğin Dilinden Anlaması

Somuncu Baba ile ilgili son nakledeceğimiz menkıbe bir ineğin dilinden anlaması şeklinde verilen menkıbedir. Buna göre Somuncu Baba Aksaray'a geldikten sonra burada çobanlık yapmaktadır ve ahalinin ineklerini otlatmaktadır. Somuncu Baba bir akşam vakti, sessizlik içinde tefekkür etmektedir. Uzayıp giden tatlı sessizliği yaşlı bir kadının feryadı bozuverir. Bağırıp çağırarak yanına yaklaşan kadın, nefes nefese yardım çağrısına durur: "Hacem, kurbanım! Benim bir ineğim vardı. Sabah sürüye kattım. Vakit bu vakit oldu. Herkesin ineği geldiği halde benim inek dönmedi. Sağa sola koştum, arar oldum, bulamadım. Ne yapacağımı bilemedim." diyerek yardım ister. Somuncu Baba: "Bacım! Telaş etme. Sen burada nefeslen biraz. Bir dem de ben arayım. Bulursam getiririm." der ve doğruca ırmak boyunca yürür. Yaşlı kadın, ağaçların ardına siperlenerek Somuncu Baba'yı takip eder. Somuncu Baba ırmağın üst başındaki tepeyi dönünce açık alanda ineği bulur. Otlamakta olan ineğe seslenir: "Be mübarek hayvan! Bütün hayvanat evine döndü de sen neden dönmedin? Yaşlı sahibini neden yordun?" İnek boynunu büküp, otlamayı bırakarak Somuncu Baba'nın cüppesinin eteğini yalar. Somuncu Baba ineğin ne demek istediğini anlar: "Demek bu gün yavrulara süt verecek kadar doyuramadın karnını ve buraya otlamaya geldin!" der. Bu konuşmaya ihtiyar kadın şahit olur. Bunun üzerine "Çoban inekle konuşuyor." diyerek mahalleye yayar. Hal böyle olunca Somuncu Baba, ahalinin yoğun ilgisiyle karşılaşır. Bu durumdan rahatsız olan Somuncu Baba, Ramazan ayında bir gün yine sığırları toplamak üzere mahalleye çıkar. Kadının evinin önünden geçerken eline aldığı dürümü yiyormuş gibi yaparak kendisi hakkında ahalinin ermişlik gibi bir sıfatla yaklaşmalarının önüne geçmeye çalışır. Nitekim bunu gören kadın, "Bizim çoban oruç yiyor." diyerek mahalleye yayar (Başer, 1995: 46; Ulu, 2020: 46, 47).

Somuncu Baba ile anlatılan menkıbeler sadece o hayattayken gerçekleştiğine inanılan menkıbeler değildir. Onun vefatından sonra da hakkında bazı anlatılar olmuştur. Nakledildiğine göre Somuncu Baba vefat etmeden önce kabrinin üzerine bir türbe yapılmasını istemez. Kabrinin üzerinin açık kalarak Allah'ın rahmetinin üzerine yağmasını vasiyet eder. Bu nedenle kabrinin üzeri açık bırakılır. Bu kabrin hemen baş taşının yanında yuvarlak mermerden bir taş varmış. Bu taşın yüzeyinde buğday, üzüm ve diğer bazı mevsimlik meyvelerin kabartmaları varmış. Her meyve olgunlaşma zamanı gelince taşın üzerinde kabartması olan o meyve terlemeye başlamış (Başer, 1995: 46).

Anlaşıldığı kadarıyla bunlar daha çok bir velinin vefat ettikten sonra da tasarrufunun devam ettiği anlayışı veya menkıbe bahsinde de geçtiği gibi bir şahsı yüceltme kastıyla yapılmış olmalıdır. Keramet olağan üstü bir hal olduğundan halk buna ilgi göstermiş, keramet sahibi veliyi Allah'a en yakın kişi olarak düşünmüştür (Uludağ, 2002: 25/269). Bu nedenle bir veli hayattayken veya vefatından sonra gerçekleşecek her sıra dışı olay velinin bir tasarrufu olarak düşünülmüştür.

Sonuç

Tasavvuf tarihinde rastladığımız üzere pek çok sufünün hayatıyla ilgili menkıbe olduğu gibi Somuncu Baba ile ilgili de menkıbeler vardır. Tarihi ve tasavvufi şahsiyetler hakkında anlatılan menkıbevi olaylara sıklıkla rastlamaktayız. Bu menkıbelerin ele aldığı zatın düşünce yapısıyla uyumlu olması dikkat çekicidir.

Somuncu Baba, daha çok menkıbeleri ve tabakat türü eserlerde yer alan verilerle bilinmektedir. Ona dair en geniş bilgiler menakıbnamelerden elde edilmektedir. Somuncu Baba'nın hayatının çeşitli yönlerinin yer aldığı menkıbelerde onun düşünce yapısıyla ilgili verileri ve ipuçlarını görmek mümkündür. Onun hayatında olduğu gibi menkıbelerinde de daha çok gizlenme, melâmet ve tevazu gibi özellikler öne çıkmaktadır. O hayatını bilinmek ve tanınmak arzusu üzerine kurgulamamış aksine onca medrese eğitime ve seyr ü süluk yolculuğuna rağmen gösterişten uzak yaşamayı tercih etmiştir. Bunun bir gereği olarak da Bursa'ya vardığında medreselere veya tekkelere inebilecekken kıyıda köşede dağ yamaçlarında bir fırın yaparak ekmekçilikle uğraşmıştır. Ancak onun kendini gizlemesi belki de Hakk'ın bir ikramı olarak insanlar tarafından çokça sevilmesine ve merak edilmesine vesile olmuştur.

Somuncu Baba'nın hayatının iki türlü yönünden bahsedilebilir. Bunlardan ilki zahiri hayatı iken diğeri hayatının bîatını yönüdür. Zahiri hayatında doğumuyla başlayan ve daha somut yaşantısı ifade edilirken bîatını hayatında tasavvufi ve deruni seyrî anlaşılır. Gerek müellifler gerekse halk nezdinde onun menkıbevi hayatının daha çok ilgi gördüğü bir gerçektir.

Kaynaklar

- AKGÜNDÜZ, A. (2009). *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- AYNÎ, M. A. (2017-2019). *Tasavvuf Tarihi*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- BAHADİROĞLU, M. (2000). "İbrâhim Zahîd-i Geylânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 21, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 359-360.
- BAŞER, Ş. (1995). *Ebu Hamîd Şeyh Hâmid-i Velî Somuncu Baba*. İstanbul: Prestij Matbaacılık.
- BAYRAMOĞLU, F. (1989). *Hacı Bayramı Velî, Yaşamı Soyı Vakfı, C. 1*. Ankara: Türk tarih Kurumu Basımevi.
- Belge 1: BOA-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA, 1133. İE.EV. 66/7122.)
- Belge 2: BOA-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA, 1133. AE.SAMD. III., 45/4491)

- Belge 3: BOA-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA, 1210. SB. 1/6)
- Belge 4: BOA-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA, 1188. C.EV., 163/8109)
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi (t.yok). *Osmanlı Müellifleri*. (Hzl.: A. Fikri Yavuz- İsmail Özen, C.1, İstanbul: Meral Yayınları.
- CEBECİOĞLU, E. (2008). *Hacı Bayrâm-ı Velî*. 6. Baskı. Ankara: TDV Yayınları.
- Evlîyâ Çelebi (2006). *Seyahatname*. 1. Kitap, C. 3, (Hzl: Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı), İstanbul: YKY Yayınları.
- ÇORUH, Ş. (t.yok) *Emir Sultan*. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.
- DUMAN, F. (2019). *Âmâ*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- ERGUN, S. N. (1938). *Halk Edebiyatı Antolojisi*. Devlet Basımevi: İstanbul.
- ERÜNSAL, İ. E. (1995). “Somuncu Baba”. *Ekrem Hakkı Ayverdi Hatıra Kitabı*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- _____ (2003). *XV XVI. Asır Bayramı Melamiliği'nin Kaynaklarından Abdurrahman El Askerî'nin Mür'atü'l-Işkı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- _____ (2014). *Osmanlı Kültür Tarihinin Bilinmeyenleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- HIZLI, M. (1987). “Somuncu Baba”, *Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, c. 2, 263-271.
- Hoca Sadettin Efendi (1979). *Tâcü't- Tevârih*. (Hzl.: İsmet Parmaksızoğlu), c. 1-5, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbrahim Hâs Halvetî (2017). *Tezkiretü'l-Hâs (Erenler Kitabı)*, (Hzl.: Mustafa Tatçı, Musa Yıldız, Yasin Şen), İstanbul: h Yayınları.
- İsâmuddin Ebu'l-Hayr Ahmed Taşköprülüzâde (2007). *Osmanlı Bilginleri eş- Şakâiku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâi'd- Devleti'l- Osmâniyye*, Çev. Muharrem Tan, İstanbul: İz Yayınları.
- İsmâil Hakkı Bursevî, *Silsilenâme-i Celvetiyye* (yz.), Süleymaniye Ktp., Halet Efendi Bl., no. 230.
- KARABULUT, A. R. (1994). *Meşhur Mutasavvıflar*. 2. Baskı, Kayseri: Seyyid Burhaneddin Vakfı Yayınları.
- Kemal Ümmî, *Dîvan* (yz.). Süleymâniye Ktp., Ali Emiri Bl., no. 41.
- _____. *Dîvân* (yz.). Bayezid Devlet Ktp., no.: 3357.
- La'lizâde Abdülbâki, *Sergüzeşt* (yz.). Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi Bl., no. 2456.
- M. Kemâleddin Harîrîzâde, *Tibyânü Vesâ'ili'l-Hakâik fi Beyâni Selâsili't-Tarâ'ik* (yz.). Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi Bl., no. 430.
- Mecdî Mehmed Efendi, (1989). *Hadâiku's-Şakâik*. (Hzl.: Abdülkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Molla Câmî (2016). *Nefahâtü'l-ÜnsMinHadarâti'l-Kuds*. Tercüme ve Şerh: Mahmud Lâmiî Çelebi, Sad.: Abdülkadir Akçipek. İstanbul: Huzur Yayınları.
- Müstakimzâde Süleyman, *Risâle-i Melâmiyye-i Şuttâriyye* (yz.). İstanbul Üniv. Nadir Eserler Ktp., İbnü'l-Emin Koleksiyonu. no: 3357.
- Nev'izâde Atâi (1989). *Hadâiku'l-Hakâik Fî Tekmiletü's-Şakâik*. Haz: Abdülkadir Özcan. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Osmânzâde Hüseyin Vassâf (2006). *Sefîne-i Evliyâ*, (I-V. Ciltler) (Hzl. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ÖNGÖREN, R. “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 29, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ÖZKÖSE, K. (2012). “Somuncu Baba'nın Hacı Bayram-ı Veli Üzerine Tesirleri”. *Somuncu Baba ve Kültür Çevresi Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı*, (Ed.: Ali Çavuşoğlu), Aksaray: Aksaray Belediyesi Yayınları., ss. 206-223.

- SAĞLAM, R. (2014). *Gülşenin Solmayan Gülü Somuncu Baba*, Malatya: Nasihat Yayınları.
- Sarı Abdullah Efendi (1967). *Semeratü'l-Fuad*, Çev.: Yakub Kenan Necef Zade, İstanbul: Neşriyat Yurdu.
- ŞAHİN, H. (2009). “Somuncu Baba”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları., ss. 377-378.
- ULU, M. (2015). *Şeyh Hâmid-i Velî Somuncu Baba Hayatı ve Eserleri*. Aksaray: Aksaray Valiliği Yayınları.
- _____ (2013). *Somuncu Baba Aşkın Sırrı*. Konya: Karatay Yayınları.
- _____ (2020). *Şeyh Hâmid-i Velî Somuncu Baba Hayatı ve Eserleri*. 40. Baskı. Konya: Manolya Yayınları.
- _____ (2021). Şeyh Hâmid-i Velî ve Silâhü'l-Mürîdîn Adlı Eseri, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 135-146.
- ULUDAĞ, S. (2002). “Kerâmet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 268-270.
- ÜŞENMEZ, E. (2012). “Somuncu Baba ve Kur'an-ı Kerim Tercüme – Tefsir Meselesi”. *Somuncu Baba Kültür Çevresi Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı*, (Ed.: Ali Çavuşoğlu), Aksaray: Aksaray Belediyesi Kültür Yayınları, 232-239.
- Şeyh Hâmid-i Velî, *Risâle fî Zikri Kelimeti La İlähe İllallah* (yz), Manisa İl Halk Ktp., Zeynelzâde Kitaplığı, no. 81/2.
- _____ *Silâhü'l-Mürîdîn* (yz), (Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî. *Mecmûatü'l-Ahzâb*), Süleymâniye Ktp., İzmirli İsmail Hakkı Koleksiyonu, no. 1510.
- _____ *Şerhi Hadîs-i Erbaîn* (yz), Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi Bl., no. 569/1.
- _____ *Zikir Risalesi* (yz). Manisa İl Hlk. Ktp., Zeynelzâde Kitaplığı, no. 81/2.
- VİCDÂNİ, S. (1995). *Tomâr-ı Turûk-u 'Aliyye (Tarikatler ve Silsileleri)*, (Hzl.: İrfan Gündüz), İstanbul: Enderun Kitabevi.